

VASILE DIACONU, *Depresiunea Neamț. Contribuții arheologice*, Editura Constantin Matasă, Piatra Neamț, 2012, p. 305 cu 83 figuri color și 9 alb-negru, 8 tabele, 6 grafice, ISBN 978-973-7777-21-8.

Acest volum apare ca urmare a cercetărilor desfășurate de-a lungul unui secol și jumătate în Depresiunea Neamț, dar mai ales datorită strădaniei autorului, care a completat, referințele existente în literatură cu numeroase informații și materiale provenite din cercetările personale.

Structurată în patru capitole, *Cadrul Natural* (p. 11–22), *Istoricul cercetărilor* (p. 23–26), *Repertoriul stațiunilor și al descoperirilor izolate* (p. 27–52) și *Considerații arheologice* (p. 53–142), precedate o *Introducere* (p. 9–10), la care se adaugă *Considerații finale* (p. 143–146), lucrarea are în discuție descoperirile arheologice dintr-un spațiu bine delimitat din punct de vedere geografic în vederea realizării unei analize în ansamblu al stațiunilor și pieselor izolate pentru a contura un model de studiu zonal.

---

² D. Borić et al. 2012: D. Borić, M. Radović, S. Stefanović, *Mesolithic-Neolithic Transformations: The Populations of the Danube Gorges*, in M. Harbeck, K. von Heyking, and H. Schwarzberg (eds.), *Sickness, Hunger, War, and Religion. Multidisciplinary Perspectives, RCC Perspectives*, Issue 3/2012, Munich, 2012, pp. 25–40.

Lucrarea începe cu o *Introducere* (p. 9–10) unde autorul expune motivația realizării acestui volum, considerându-l util atât pentru specialiști, cât și pentru persoanele pasionate de istoria locală. Deși în spațiul avut în discuție, Depresiunea Neamț, au fost efectuate cercetări arheologice încă de la mijlocul secolului al XIX-lea nu a fost realizată o lucrare de sinteză, în care informațiile să fie analizate unitar. Fără a avea pretenția de a epuiza subiectul, autorul utilizează informațiile provenite din literatura de specialitate, la care adaugă cercetările proprii, pentru a crea o imagine asupra dinamicii teritoriale a comunităților care au locuit în spațiul de interes într-un palier cronologic cuprins între paleolitic și secolul VIII d.Hr.

Capitolul dedicat *Cadrului Natural* (pp. 11–22) cuprinde informații cu privire la delimitarea, caracteristicile geomorfologice și fizico-geografice ale spațiului de interes. Prezentarea condițiilor avantajoase vine în sprijinul explicării gradului de frecvență a zonei. Caracteristicile microclimatului din perioada avută în discuție sunt conturate în acord cu informațiile generale

din literatura de specialitate privind schimbările climatice. Acestea sunt completate cu studiile paleoclimatice și arheobotanice realizate pentru siturile de la Târpești – *Râpa lui Bodai și Țolici – Hălăbutoaia*.

În capitolul *Istoricul cercetărilor* (p. 23–26) sunt prezentate principalele etape ale cercetării arheologice din aria de interes. Autorul nu omite să menționeze propria contribuție la repertorierea descoperirilor din zona de lucru, cercetare desfășurată pe parcursul ultimului deceniu³.

Repertoriul stațiunilor și descoperirilor arheologice (p. 25–52) constituie baza documentară a lucrării. Catalogul cuprinde 68 de așezări, 14 descoperiri izolate și 3 tumuli, fiind structurat în funcție de unitatea administrativă pe teritoriul căruia a fost realizată descoperirea.

Pentru fiecare dintre acestea sunt menționate în catalog localitatea și toponimia minoră, informații privind cercetările anterioare, date topografice, descrierea materialelor, încadrarea culturală și cronologică, coordonatele absolute de localizare (GPS) pentru o parte din situri și bibliografia.

Cea mai importantă parte a acestei lucrări este dedicată *Considerațiilor arheologice* (p. 53–142) unde sunt prezentate caracteristicile așezărilor și a materialelor arheologice identificate în spațiul de lucru. Capitolul este structurat cronologic, fiind împărțit în șapte subcapitole în care sunt prezentate descoperirile atribuite perioadelor istorice *Paleolitic* (p. 53–55), *Neolitic* (p. 55–63), *Eneolitic* (p. 63–89), *Epoca bronzului* (p. 89–106), *Epoca fierului* (p. 107–125) și *Perioada romană și postromană (sec. II–VIII p. Chr.)* (p. 125–141), la care se adaugă un subcapitol dedicat descoperirilor de *Movile/tumuli* (p. 141–142) care nu au putut fi încadrate cronologic.

Pentru fiecare perioadă, au fost menționate numărul de situri descoperite, modul în care a fost cercetat până în momentul actual, dinamica așezărilor, amplasarea față de rețeaua hidrografică și forma de relief la nivel microregional, analiza materialelor arheologice și aspecte cronologice.

Densitatea înregistrată în spațiul de interes este explicată prin existența resurselor naturale necesare și a condițiilor climatice prielnice. Amplasarea în apropierea principalelor cursuri de apă este considerată un indiciu privind utilizarea văilor principalelor râuri drept căi de acces.

Materialele arheologice descrise provin în cea mai mare măsură din periegezele efectuate de către Vasile Diaconu. Pentru așezările în care nu au fost întreprinse cercetări sistematice sau sondaje, cercetarea de teren a reprezentat singurul mod prin care a fost realizată încadrarea culturală a zonei de locuit.

Pentru artefactele din piatră descoperite în unele așezări au fost realizate tabele în vederea evidențierii

raportului dintre tipul de artefact și materie primă utilizată pentru realizarea acestora.

Vasile Diaconu realizează o analiză detaliată a artefactelor metalice atribuite comunităților hallstattiene descoperite în Depresiunea Neamț pentru încadrarea cronologică mai exactă a pieselor și evidențierea legăturilor interculturale cu spații aflate la mari distanțe.

Autorul realizează analiza materialelor din perioada timpurie și târzie a Hallstatt-ului, consemnând faptul că pentru perioada mijlocie nu au fost descoperite urme de locuire (p. 110). Acesta nu ia în considerare o ipoteză existentă în literatura de specialitate potrivit căreia unele grupuri culturale din perioada incipientă au continuat să existe și pe parcursul perioadei mijlocii a primei epoci a fierului⁴.

Aceste subcapitole sunt lipsite de concluzii istorice cu privire la aspectele generale și particulare a fiecărei perioade care ar fi putut reliefa o serie de constante comportamentale și ar fi scos în evidență particularitățile și necesitatea de adaptare a acestor comunități la condițiile de mediu existente în anumite secvențe cronologice.

În capitolul dedicat *Considerațiilor finale* (pp. 143–146), autorul reia o serie de idei formulate pe parcursul lucrării. Acesta consideră că diferența de densitate înregistrată în Depresiunea Neamț se datorează atât stadiului cercetării, cât și condițiilor naturale din anumite zone. Numărul mai mare de așezări înregistrat în bazinul hidrografic al Topoliței se datorează specificului reliefului cu terase joase și lunci întinse care permitea desfășurarea activităților agro-pastorale, spre deosebire de bazinul râului Neamț, unde întâlnim terase înguste și versanți abrupti.

Autorul a considerat utilă introducerea în acest volum a patru studii interdisciplinare realizate pe baza artefactelor descoperite în Depresiunea Neamț: analiza petrografică a artefactelor descoperite în siturile de la Sălăucești – *Dealul Valea Seacă* și Topolița – *La Ilioi*, analiza arheozoologică a resturilor feunistice din așezarea de la Târgu Neamț – *Dealul Pometea*, analiza sedimentologică a unor eșantioane de chirpici arși și analiza metalografică realizată asupra pieselor din necropola tumulară de la Braniște – *Nemțișor*. În ceea ce privește aceste studii se remarcă o serie de discrepante de prezentare și de publicare. Primul dintre articole este realizat în limbă de circulație internațională, limba engleză, iar celelalte trei în limba română. Materialele arheologice sunt ilustrate prin desene, așa cum este cazul descoperirilor metalice de la Braniște – *Nemțișor*, în timp ce artefactele din piatră descoperite la Sălăucești – *Dealul Valea Seacă* și Topolița – *La Ilioi* sunt fotografiate.

Rezultatele acestor buletine de analiză interdisciplinară nu au fost utilizate în lucrare decât parțial pentru analizele petrografice, în timp ce datele oferite de celelalte studii nu sunt integrate în text, ceea ce face ca acestea să aibă doar valoare informativă.

³ V. Diaconu, *Recunoașteri arheologice de suprafață în zona orașului Târgu Neamț*, in *MemAntiq*, XXIV, Piatra Neamț, 2007, pp. 87–119; idem, *Noi situri arheologice în zona de nord-est a județului Neamț*, in *MemAntiq*, XXV–XXVI, 2008–2009, Piatra Neamț, 2010, pp. 417–435.

⁴ A. László, *Începuturile epocii fierului la est de Carpați. Culturile Gáva-Holíhrady și Corláténi-Chișinău pe teritoriul Moldovei*, Iași, 1994, pp. 129, 164 cu tabel cronologic.

Volumul este însoțit de un amplu rezumat tradus în limba engleză (pp. 178–181) în care sunt expuse principalele aspecte tratate în cadrul acestui demers.

Acest studiu se încheie cu o anexă care cuprinde *Bibliografia* (pp. 185–206) unde sunt menționate sursele utilizate de autor pentru întocmirea lucrării. La acestea se adaugă cele 92 de figuri (hărți, fotografii ale siturilor și desene ale materialelor arheologice menționate în lucrare) (pp. 207–298) și un *Indice* (pp. 299–305) de nume proprii care facilitează lectura și identificarea localităților și descoperirilor menționate în textul lucrării. Grafica ilustrației este de bună calitate, majoritatea materialelor arheologice provenind din cercetările personale ale autorului.

Lucrarea a fost dificil de realizat deoarece cuprinde descoperiri atribuite comunităților umane care au locuit în Depresiunea Neamț într-o perioadă îndelungată, de la

Paleolitic și până în secolul VIII d.Hr, ceea ce necesită implicit numeroase informații despre perioade diferite. La aceasta se adaugă faptul că în spațiul menționat nu au fost întreprinse un număr mare de cercetări, iar informațiile existente în literatura de specialitate sunt lacunare și trunchiate. Aceste elemente scot mai mult în evidență activitatea de cercetare întreprinsă de Vasile Diaconu pentru realizarea acestei lucrări, având în vedere că aproape jumătate dintre așezările discutate în lucrare reprezintă descoperiri personale ale autorului.

Această lucrare conține numeroase elemente de noutate și poate fi utilizată de către specialiști atât pentru informațiile inedite publicate, cât și ca model pentru o analiză microregională.

ALEXANDRU GAFINCU
alexandru.gafincu@yahoo.com